

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

УДК: 341.48:341.322.5

DOI: <https://doi.org/10.31861/jiel.2026.1.8-16>

Марина Іліка,
доктор філософії, асистент
кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича, Україна
e-mail : m.ilika@chnu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6556-5350>

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ОСНОВА ЩОДО ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНУ АГРЕСІЇ

Злочин агресії належить до категорії найтяжчих міжнародних злочинів, оскільки його вчинення становить безпосередню загрозу міжнародному миру та безпеці. У міжнародно-правовій доктрині агресія трактується як застосування збройної сили однією державою всупереч суверенітету, територіальній цілісності або політичній незалежності іншої держави, що кваліфікується як порушення базових принципів міжнародного правопорядку та заборони застосування сили у міжнародних відносинах. З огляду на особливу суспільну небезпечність цього діяння, правове регулювання відповідальності за злочин агресії здійснюється на основі норм міжнародних договорів, конвенцій, актів міжнародних організацій, а також практики міжнародних судових установ.

Протидія злочину агресії є одним із найбільш складних завдань у сфері міжнародного права. Сучасна міжнародно-правова система забезпечує певні механізми протидії агресії, однак їх ефективність значною мірою обмежується низкою юридичних, політичних та організаційних проблем.

Агресія призводить до численних людських втрат, порушення прав людини, руйнування інфраструктури та економічних збитків. Однак жертви агресії часто не мають ефективних механізмів для отримання компенсації або захисту своїх прав, що знижує загальний рівень справедливості в міжнародній системі. Багато держав не мають ефективних механізмів впровадження норм міжнародного права про агресію на національному рівні. Це ускладнює переслідування осіб, які здійснюють акти агресії, якщо немає відповідного міжнародного трибуналу або якщо справа не може бути розглянута на міжнародному рівні.

Першими практичними прецедентами притягнення фізичних осіб до відповідальності за акти агресії стали військові трибунали в Нюрнберзі та Токіо, створені після завершення Другої світової війни. Відповідно до статті 6(а) Статуту Нюрнберзького трибуналу, злочином проти миру визнається планування, підготовка, розв'язування або ведення агресивної війни, а також війни, що порушує міжнародні договори. Практика зазначених трибуналів заклала основу для подальшої кодифікації інституту кримінальної відповідальності за агресію.

Ключові слова: міжнародно-правова система, агресія, Статут Організації Об'єднаних Націй, Рада Безпеки, НАТО, Міжнародний кримінальний суд, Міжнародний воєнний трибунал.

Ilika Maryna. International legal basis for countering the crime of aggression.

The crime of aggression belongs to the category of the most serious international crimes, since its commission constitutes a direct threat to international peace and security. In international legal doctrine, aggression is interpreted as the use of armed force by one state against the sovereignty, territorial integrity or political independence of another state, which is qualified as a violation of the basic principles of international law and the prohibition of the use of force in international relations. Given the particular social danger of this act, the legal regulation of liability for the crime of aggression is carried out on the basis of the norms of international treaties, conventions, acts of international organizations, as well as the practice of international judicial institutions.

Counteracting the crime of aggression is one of the most complex tasks in the field of international law. The modern international legal system provides certain mechanisms for countering aggression, but their effectiveness is largely limited by a number of legal, political and organizational problems. However, there are a number of prospects for improving these mechanisms, which can contribute to better protection of peace and international security.

Aggression results in numerous human losses, human rights violations, destruction of infrastructure and economic losses. Many states lack effective mechanisms to enforce international law on aggression at the national level. This makes it difficult to prosecute those who commit acts of aggression if there is no relevant international tribunal or if the case cannot be considered at the international level.

The first practical precedents for holding individuals accountable for acts of aggression were the military tribunals in Nuremberg and Tokyo, established after the end of World War II. According to Article 6(a) of the Nuremberg Charter, a crime against peace is planning, preparation, waging or waging a war of aggression, or a war in violation of international treaties, agreements. The practice of these tribunals laid the foundation for the further codification of the institution of criminal responsibility for aggression.

Keywords: *International legal system, aggression, Charter of the United Nations, Security Council, NATO, International Criminal Court, International military Tribunal.*

Постановка проблеми. Поняття агресії зазнало значної еволюції впродовж історії, зумовленої політичними трансформаціями, воєнними конфліктами та розвитком правових підходів. Агресія, що трактується як застосування збройної сили однією державою проти суверенітету, територіальної цілісності або політичної незалежності іншої держави, протягом тривалого часу залишається однією з ключових проблем міжнародного права та міждержавної дипломатичної практики. Саме протидія таким актам агресії сформувала основу для розвитку міжнародно-правових механізмів кримінальної відповідальності та інституційних моделей колективної безпеки.

Після Другої світової війни формуванням та уточненням поняття «агресія» і «агресивна війна» почала активно займатися нова галузь – міжнародне кримінальне право, яке внесло суттєві корективи у їх тлумачення. У межах міжнародної правової практики ці терміни були визнані тотожними як у нормативних актах, так і в судовій практиці. Водночас, у зв'язку з еволюцією механізмів протидії міжнародній злочинності з боку як держав, так і міжнародних організацій, поняття «агресії» почало охоплювати не лише дії держави як суб'єкта міжнародного права, а й індивідуальну кримінальну відповідальність фізичних осіб за незаконні дії, що мають характер агресії.

Аналіз сучасних наукових досліджень і публікацій свідчить про активну розробку окремих аспектів міжнародно-правових засад протидії агресії в працях провідних вітчизняних науковців. Зокрема, питання загального поняття агресії, меж юрисдикції міжнародних інституцій і механізмів забезпечення відповідальності за неї висвітлювали такі дослідники, як М. Буроменський, В. Буткевич, К. Важна, М. Веллер, К. Волтер, М. Гнатовський, В. Денисов, А. Кориневич, Д. Кулеба, Ю. Манійчук, О. Мережко, М. Микієвич та інші.

Мета статті - розкрити міжнародно-правову основу протидії злочину агресії та дослідити роль інституційного механізму врегулювання злочину агресії.

Виклад основного матеріалу. Перші кроки для міжнародного правового врегулювання агресії були зроблені після Першої світової війни. Версальський договір 1919 року та створення Ліги Націй стали першими спробами встановити механізм для запобігання агресії та підтримки миру. Однак через відсутність реальних засобів примусу ці зусилля виявилися недостатніми. Після завершення Другої світової війни міжнародне співтовариство закріпило у міжнародно-правовій доктрині та практиці підхід, відповідно до якого злочин агресії було визнано одним із найтяжчих міжнародних злочинів, що посягають на основи міжнародного правопорядку.

Кваліфікація агресивної війни як міжнародного злочину знайшла своє відображення у Декларації Ліги Націй про агресивні війни, якою було підтверджено формування звичаєвої норми міжнародного права щодо заборони застосування агресії у міждержавних відносинах. Декларація містила два основні положення, а саме: 1) будь-яка агресивна війна вважалася забороненою; 2) у вирішенні спору між державами вони зобов'язані застосовувати мирні заходи [2, с. 129].

Згідно зі статтею 6 Статуту Нюрнберзького міжнародного військового трибуналу, до категорії злочинів проти миру належить планування, підготовка, розв'язання та ведення агресивної війни або війни, що порушує міжнародні договори, угоди чи запевнення, а також участь у спільному плані чи змові, спрямованих на вчинення будь-якого з цих діянь [7]. Цей нормативний підхід заклав фундамент для подальшої кодифікації інституту кримінальної відповідальності за акти агресії у міжнародному праві. Після діяльності Нюрнберзького міжнародного військового трибуналу (1945–1946 рр.) та Міжнародного військового трибуналу для Далекого Сходу (1946–1948 рр.) у міжнародно-правовій доктрині остаточно сформувався концепція «злочинів проти миру» як самостійної категорії міжнародних злочинів. Статути зазначених судових інституцій, а також вироблена ними прецедентна практика мали суттєвий нормотворчий вплив, зумовивши подальший розвиток міжнародно-правового підходу до індивідуальної кримінальної відповідальності за планування, підготовку та ведення агресивної війни. Саме ці нормативні акти та практика міжнародних трибуналів заклали підґрунтя для подальшої криміналізації агресії як міжнародного злочину.

Як слушно зазначає А. Кориневич, що в міжнародному праві злочин агресії вважається основним злочином (*supreme international crime*) – злочином, від якого походять усі інші міжнародні злочини. З початку ХХ ст., особливо після Першої світової війни, дедалі більше юристів-міжнародників почали говорити про необхідність криміналізації агресії. До початку ХХ ст. це не було настільки релевантно, війна досі вважалася одним із способів ведення міжнародних відносин. Але впродовж кінця ХІХ ст. – початку ХХ ст. тенденції пацифізму та створення

міжнародних судових установ привели до того, що людство почало розуміти, що війна – це не вихід [3].

Статут Організації Об'єднаних Націй закріплює принцип колективної безпеки, покладаючи основну відповідальність за його реалізацію на Раду Безпеки як центральний орган підтримання міжнародного миру та безпеки. Мандат Ради Безпеки структуровано навколо широкого розуміння загроз міжнародному миру та безпеці, що надає їй повноваження ініціювати та вживати комплексні заходи, включно із застосуванням колективної сили, у випадках, коли це необхідно для припинення або попередження конфліктів, що ставлять під загрозу міжнародний правопорядок. [8].

Резолюція 3314 закріплює визначення агресії як «використання збройної сили державою проти суверенітету, територіальної цілісності або політичної незалежності іншої держави»[4]. Цей документ визначає конкретні дії, які можуть вважатися агресією, включаючи вторгнення, бомбардування, блокади тощо. Резолюція встановлює, що агресія є міжнародним злочином і може бути підставою для вжиття заходів Радою Безпеки. Резолюція 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН [5], прийнята 14 грудня 1974 року, є одним з фундаментальних документів міжнародного права, що визначає поняття агресії. Цей документ надає чітке і вичерпне тлумачення того, що слід розуміти під актом агресії, і має важливе значення для підтримання міжнародного миру і безпеки.

Резолюція надає детальний перелік дій, які вважаються актами агресії. Це допомагає уникнути неоднозначностей у визначенні цього поняття і полегшує застосування міжнародного права у випадках збройних конфліктів. Визначення агресії, наведене в резолюції, стало основою для включення цього злочину до Римського статуту Міжнародного кримінального суду. Звичайно, що чітке розуміння того, що є агресією, допомагає державам і міжнародному співтовариству вживати заходів для запобігання війнам та інших конфліктів. Резолюція підкреслює, що агресія є злочином проти міжнародного миру і тягне за собою міжнародну відповідальність. Отже, Резолюція 3314 залишається актуальним документом і сьогодні. Вона використовується як правова основа для розслідування міжнародних злочинів, таких як агресія, і для притягнення винних до відповідальності. Цей документ також відіграє важливу роль у превентивній дипломатії та запобіганні конфліктів.

Основним органом, що відповідає за визначення актів агресії, є Рада Безпеки ООН. Вона має повноваження вживати заходів, включно з санкціями або військовими операціями для відновлення миру. Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй – це один із основних органів ООН, відповідальний за підтримання міжнародного миру та безпеки. Створена у 1945 році разом із підписанням Статуту ООН, Рада Безпеки має повноваження приймати обов'язкові для виконання рішення щодо запобігання конфліктам, припинення агресії та збереження миру. Її діяльність спрямована на реагування на загрози миру, акти агресії та інші небезпечні для міжнародного порядку події.

Відсутність універсального органу міжнародної кримінальної юстиції протягом тривалого часу залишалася однією з фундаментальних проблем становлення та ефективного функціонування системи міжнародного кримінального права. Формування *ad hoc* міжнародних судових органів і трибуналів, наділених повноваженнями щодо притягнення фізичних осіб до індивідуальної кримінальної відповідальності за вчинення міжнародних злочинів, супроводжувалося широкою

науковою, політико-правовою та практичною дискусією. Суттєва критика таких інституцій ґрунтувалася, зокрема, на питаннях їхньої легітимності, потенційній вибірковості та дискримінаційному характері здійснення правосуддя, а також на висловлюваннях про залежність функціонування трибуналів від кон'юнктури міжнародних політичних відносин. Саме ці обмеження та потреба у встановленні постійного та універсально визнаного механізму забезпечення індивідуальної кримінальної відповідальності визначили необхідність створення Міжнародного кримінального суду, який став ключовим інститутом сучасної системи міжнародної кримінальної юстиції.

Ідея створення Міжнародного кримінального суду протягом тривалого часу посідала центральне місце у наукових дискусіях і практичних ініціативах кількох поколінь юристів-міжнародників у сфері міжнародного кримінального права протягом усього ХХ століття. Багаторічний процес концептуального осмислення засад функціонування такого органу, визначення меж його юрисдикції та формування оптимальної інституційної моделі завершився у липні 1998 року ухваленням Римського статуту Міжнародного кримінального суду під час Дипломатичної конференції повноважних представників держав у Римі. Із набранням Статутом чинності 1 липня 2002 року Міжнародний кримінальний суд розпочав свою діяльність як перший постійно діючий орган міжнародної кримінальної юстиції, покликаний забезпечувати притягнення до відповідальності осіб за вчинення найтяжчих злочинів, що викликають занепокоєння всього міжнародного співтовариства.

Попри те, що ще до початку функціонування Суду, а також у процесі здійснення ним своєї діяльності, його неодноразово піддавали критиці з позицій, аналогічних тим, що висувалися щодо попередніх міжнародних кримінальних трибуналів – зокрема Міжнародного військового трибуналу, Міжнародного військового трибуналу для Далекого Сходу, Міжнародного кримінального трибуналу щодо колишньої Югославії та Міжнародного кримінального трибуналу щодо Руанди, – значення створення постійного міжнародного судового органу кримінальної юрисдикції складно переоцінити, зокрема у контексті дослідження розвитку механізмів притягнення до відповідальності за міжнародні злочини.

Створення Міжнародного кримінального суду (далі – МКС) стало закономірним результатом еволюції міжнародного правопорядку, що відобразило досягнення міжнародним співтовариством належного рівня правової та інституційної зрілості, а також формування стійкого консенсусу щодо необхідності інституціоналізації міжнародної кримінальної відповідальності за найтяжчі міжнародні злочини. Як вдало відзначає М. В. Буроменський: «Розуміння в державах всієї глибини глобальних проблем з соціальними і політичними перетрубаціями режимів розцінюється світовим співтовариством як ознака цивілізованості держав та їх готовності брати на себе відповідальність за майбутнє людства» [1, С.5].

Міжнародний кримінальний суд має юрисдикцію щодо злочину агресії в межах положень Римського статуту. Водночас ця юрисдикція є обмеженою та залежить від згоди держав, що є учасниками Статуту. МКС може здійснювати розгляд справ щодо злочину агресії лише за умови, якщо акт агресії був офіційно визнаний Радою Безпеки Організації Об'єднаних Націй або якщо держава, на території якої відбувався злочин, є стороною Римського статуту. До юрисдикції Міжнародний кримінальний суд належать найтяжчі міжнародні злочини, серед яких: геноцид, що полягає у навмисному знищенні повністю або частково національної, етнічної, расової чи

релігійної групи; злочини проти людяності – масштабні або систематичні напади на цивільне населення; воєнні злочини – грубі порушення норм і звичаїв ведення війни; а також злочин агресії, який охоплює планування, підготовку, початок чи здійснення агресивної війни або інших дій із застосуванням збройної сили державою всупереч положенням Організації Об'єднаних Націй. Відповідно до Статуту МКС «акт агресії» означає «застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної недоторканності або політичної незалежності іншої держави, або яким-небудь іншим чином, несумісним із Статутом Організації Об'єднаних Націй». Далі у пункті 2 статті 8 Статуту наведений перелік діянь, які «незалежно від оголошення війни будуть кваліфікуватися ... в якості акту агресії» [6].

Варто звернути увагу на деякі регіональні організації, такі як НАТО або Африканський Союз, які також розробляють механізми запобігання агресії та забезпечення миру в регіоні. Однак їхня діяльність здебільшого спрямована на миротворчі операції, а не на розслідування чи покарання за злочин агресії. Організація Північноатлантичного договору (НАТО) являє собою військово-політичний союз, заснований у 1949 році з метою забезпечення колективної безпеки держав-членів шляхом поєднання політичних механізмів співробітництва та військових інструментів стримування і оборони. Функціонування Альянсу ґрунтується на спільних демократичних цінностях, принципах верховенства права та колективної відповідальності за підтримання міжнародної стабільності. У цьому контексті НАТО виступає не лише оборонним об'єднанням, а й інституційною платформою для політичного діалогу, координації безпекової політики та запобігання конфліктам у довгостроковій перспективі.

Роль НАТО у процесах реформування сектору безпеки набуває комплексного характеру та визначається поєднанням двох взаємопов'язаних напрямів діяльності: підготовкою держав-кандидатів до набуття членства та забезпеченням їх подальшої структурної й нормативної інтеграції до євроатлантичної системи безпеки. У межах політики розширення Альянсу одним із ключових принципів стало утвердження демократичного цивільного контролю над сектором безпеки й оборони як необхідної передумови ефективного функціонування державних інституцій та їх відповідності стандартам демократичного врядування. З цією метою НАТО ініціювало низку спеціалізованих механізмів і програм, зокрема Partnership Action Plan on Defence Institution Building (PAP-DIB), а також ініціативи у сфері протидії тероризму, спрямовані на інституційну модернізацію безпекових структур держав-партнерів. Водночас питання трансформації інституцій безпеки інтегруються у практику миротворчих операцій Альянсу, що сприяє поширенню стандартів належного врядування, підзвітності та демократичного контролю у сфері безпеки на міжнародному рівні.

Разом із тим, досвід окремих країн, зокрема України, свідчить, що наявні механізми часто виявляються недостатньо гнучкими та комплексними для умов активних конфліктів чи постконфліктної відбудови. Критики зазначають, що політика НАТО у сфері реформування безпеки має тенденцію зосереджуватися на інституційних аспектах, не завжди враховуючи глибину соціально-політичних та безпекових викликів. У зв'язку з цим дедалі актуальнішою стає потреба в більш жорсткому, скоординованому та довгостроковому підході до реформ, який би забезпечував не лише структурні зміни, а й стійку стабілізацію та відновлення після конфліктів.

Окрім того, в умовах зростання безпекових загроз, пов'язаних із діями РФ, Альянс сформував чотири багатонаціональні бойові групи, розміщені на території Болгарії, Угорщини, Румунії та Словаччини, які доповнили раніше створені підрозділи передової присутності в державах Балтії та Польщі. У сукупності зазначені військові формування утворюють інтегровану систему стримування та оборони НАТО, що охоплює східний фланг Альянсу від Балтійського до Чорного моря. [9].

Проте, протидія злочину агресії є одним із найбільш складних завдань у сфері міжнародного права. Сучасна міжнародно-правова система забезпечує певні механізми протидії агресії, однак їх ефективність значною мірою обмежується низкою юридичних, політичних та організаційних проблем. Разом з тим, існує низка перспектив для вдосконалення цих механізмів, які можуть сприяти кращому захисту миру та міжнародної безпеки.

Основні проблеми міжнародно-правової протидії агресії є обмежена юрисдикція Міжнародного кримінального суду. Тобто, злочин агресії входить до юрисдикції МКС з 2018 року, однак далеко не всі країни є сторонами Римського статуту, що обмежує можливість притягнення до відповідальності керівників держав за агресію. Деякі великі держави, такі як США, Росія та Китай, не є учасниками МКС, і це ускладнює розслідування актів агресії, які можуть вчинятися такими державами.

Наступною ключовою проблемою є політичні обмеження функціонування Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй, яка відповідно до Статуту ООН наділена винятковими повноваженнями визначати наявність акту агресії та ініціювати заходи щодо відновлення міжнародного миру та безпеки. Водночас право вето, яке належить п'яти постійним членам Ради Безпеки (Сполучені Штати Америки, Російська Федерація, Китайська Народна Республіка, Французька Республіка та Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії), часто використовується для блокування рішень з політичних мотивів, що підкреслює вразливість Ради Безпеки перед міждержавним тиском. Наслідком цього є суттєве ускладнення оперативного реагування на акти агресії, зокрема у випадках, коли державою-агресором виступає одна з постійних держав-членів, що ставить під сумнів ефективність механізмів забезпечення міжнародної безпеки та верховенства міжнародного права.

Щодо проблеми імплементації міжнародного права на національному рівні, то варто сказати, що держави не мають ефективних механізмів впровадження норм міжнародного права про агресію на національному рівні. Це ускладнює переслідування осіб, які здійснюють акти агресії, якщо немає відповідного міжнародного трибуналу або якщо справа не може бути розглянута на міжнародному рівні.

Остання проблема – це складність забезпечення правосуддя для жертв агресії, призводить до численних людських втрат, порушення прав людини, руйнування інфраструктури та економічних збитків. Однак жертви агресії часто не мають ефективних механізмів для отримання компенсації або захисту своїх прав, що знижує загальний рівень справедливості в міжнародній системі.

Висновки. Отже, комплексний аналіз міжнародно-правової основи протидії злочину агресії дозволяє констатувати, що сучасна нормативна база та архітектура глобальної безпеки чітко й безкомпромісно кваліфікують агресію як найтяжчий злочин проти міжнародного миру та безпеки. Цей статус закріплений як у Статуті ООН, так і в Римському статуті Міжнародного кримінального суду (МКС). Проте на практиці ефективність цих норм стикається із серйозними викликами.

Зокрема, існують суттєві правові та процедурні обмеження юрисдикції МКС щодо злочину агресії, які пов'язані з дією Кампальських поправкових норм та неможливістю судити громадян держав, які не ратифікували ці поправки, без відповідної резолюції Ради Безпеки ООН. Враховуючи право вето Російської Федерації в Радбезі, цей шлях наразі заблокований. Попри ці юрисдикційні лакуни, міжнародне право володіє гнучкістю та іншими інституційними механізмами, які дозволяють світовій спільноті реагувати на акти неспровокованої агресії – як шляхом максимального використання потенціалу наявних судових інституцій (таких як Міжнародний Суд ООН чи ЄСПЛ), так і через створення ad hoc (спеціальних) судових органів.

Історичний екскурс свідчить, що саме визнання агресії міжнародним злочином, починаючи від Нюрнберзького та Токійського трибуналів, а також подальше формування систем її запобігання та покарання стали результатом багаторічних консолідованих зусиль глобального співтовариства, спрямованих на забезпечення колективної безпеки та збереження правопорядку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Буроменський М. В. Політичні режими держав у міжнародному праві. Вплив міжнародного права на політичні режими держав. Харків : Ксилон, 1997. 244 с.
2. Касинюк І. В. Становлення принципу заборони агресивної війни в рамках нюрнберзького процесу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2015. Вип. 31(3). С. 128–130.
3. Кориневич А. Відповідальність за злочин агресії проти України: міжнародний і національний виміри. *Верховний Суд.* URL: <https://so.supreme.court.gov.ua/news/533/vidpovidalnist> (дата звернення: 25.03.2026).
4. Падалка С. С. Про визначення агресії, резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 3314 від 14 грудня 1974. *Енциклопедія історії України: Додатковий том.* Кн. 1: А–Я. Київ : Наукова думка, 2021. С. 773. URL: http://www.history.org.ua/?termin=pro_vyznachennja_agresiji (дата звернення: 10.05.2026).
5. Резолюція ГА ООН А/RES/3314(XXIX). URL: [https://docs.un.org/ru/A/RES/3314\(XXIX\)](https://docs.un.org/ru/A/RES/3314(XXIX)) (дата звернення: 10.05.2026).
6. Римський статут Міжнародного кримінального суду. *База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 10.05.2026).
7. Статут Нюрнберзького Міжнародного військового трибуналу. URL: <https://regulation.gov.ua/documents/id211232/tasks> (дата звернення: 10.05.2026).
8. Статут Організації Об'єднаних Націй. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf (дата звернення: 5.05.2026).
9. NATO's response to Russia's invasion of Ukraine. 2022. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_192648.htm (дата звернення: 10.05.2026).

REFERENCES:

1. Buromenskyi, M. V. (1997). *Politychni rezhymy derzhav u mizhnarodnomu pravi. Vplyv mizhnarodnoho prava na politychni rezhymy derzhav* [Political regimes of states in international law. The influence of international law on political regimes of states]. Ksyron.
2. Kasyniuk, I. V. (2015). Stanovlennia pryntsypu zaborony agresyvnoi viiny v ramkakh niurnberzkoho protsesu [Establishment of the principle of prohibition of aggressive war within the Nuremberg process]. *Naukovyi Visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Serii: Pravo*, 31(3), 128–130.

3. Korynevych, A. (2026, March 25). *Vidpovidalnist za zlochyn agresii proty Ukrainy: mizhnarodnyi i natsionalnyi vymiry* [Responsibility for the crime of aggression against Ukraine: International and national dimensions]. Supreme Court of Ukraine. <https://so.supreme.court.gov.ua/news/533/vidpovidalnist>
4. NATO. (2022). *NATO's response to Russia's invasion of Ukraine*. https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_192648.htm
5. Padalka, S. S. (2021). Pro vyznachennia agresii, rezoliutsiia Heneralnoi Asamblei OON № 3314 vid 14 hrudnia 1974 [On the definition of aggression, UN General Assembly Resolution No. 3314 of December 14, 1974]. In *Entsyklopediia istorii Ukrainy: Dodatkovyi tom* (Book 1: A–Ya, p. 773). Naukova Dumka. http://www.history.org.ua/?termin=pro_vyznachennja_agresiji
6. *Rymskyi statut Mizhnarodnoho kryminalnoho sudu* [Rome Statute of the International Criminal Court]. (1998). Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
7. Symonenko, R. H. (2003). *Versalskyi myrnyi* [Treaty of Versailles]. In *Entsyklopediia istorii Ukrainy* (Vol. 1: A–V, p. 688). Naukova Dumka. http://www.history.org.ua/?termin=Versalskyj_myrnyi
8. *Statut Niurnberzkoho Mizhnarodnoho viiskovoho trybunalu* [Charter of the Nuremberg International Military Tribunal]. (1945). <https://regulation.gov.ua/documents/id211232/tasks>
9. UN General Assembly. (1974). *Resolution A/RES/3314(XXIX)*. [https://docs.un.org/ru/A/RES/3314\(XXIX\)](https://docs.un.org/ru/A/RES/3314(XXIX))

Дата першого надходження/Date of first submission: 31.03.2026

Прийнято до друку/Accepted: 30.04.2026

Опубліковано/Published: 01.06.2026